

"Bir qadam yo'1" dramasida ruhiy evrilishlar tahlili.

Saidova Oyshajon

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti
Filologiya fakulteti talabasi

Annotatsiya: Maqolada Usmon Azimning "Tong otgan taraflarda" nasriy dramatik dostoni badiiy-estetik, falsafiy va ijtimoiy-tarixiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Asardagi "Tongli eli" ramzi, ona obrazi timsolida ifodalangan milliy uyg'onish g'oyasi hamda "g'oz" obrazi orqali berilgan ozodlik falsafasi yoritib beriladi. Tadqiqotda inson ruhiyatidagi o'zgarishlar va tarixiy xotira uyg'unligi badiiy vositalar tahlili asosida ochib ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: nasriy dramatik doston, Tongli eli, ramziy obraz, milliy xotira, badiiy detail, fidoyilik, tarixiy davomiylik.

XX asr oxiri va XXI asr boshlari o'zbek adabiyotida Usmon Azim ijodi o'zining falsafiy teranligi va she'riy mushohadalari bilan ajralib turadi. Uning "Tong otgan taraflarda" nasriy dramatik dostoni janr xususiyatlari, voqealar rivoji va g'oyaviy yo'nalishi bilan o'zbek adabiyotidagi dostonchilik an'alarining yangi bosqichini belgilab beradi. Asar mohiyatan "yo'qotilgan yurt" va "topilgan umid" o'rtasidagi muvozanatni tahlil qilishga qaratilgan [1].¹

Asar g'oyaviy o'zagini "Tongli eli"ning fojiasi va qayta tiklanish mas'uliyati tashkil etadi. Yozuvchi adabiy qahramonlari – Tongyorug' va Kunyorug' obrazlari orqali nafaqat shaxsiy, balki butun bir millatning og'ir kechmishini aks ettiradi. Adabiyotshunos Naim Karimov ta'kidlaganidek, tarixiy xotira – millatning ma'naviy umurtqa pog'onasi hisoblanadi [2].²Dostondagi har bir obraz mazkur pog'onani saqlab qolish uchun kurashadi.

Tongyorug' obrazi – matonat va fidoyilikning yuksak timsoli. Uning o'g'li Yolg'iz Merganni asrash yo'lidagi xatti-harakatlari, qiyinchiliklarga qaramay, milliy qadriyatlarni avloddan-avlodga o'tkazishga bo'lgan urinishlari "ona" arxetipini yanada boyitadi. Asar tahlilida alohida urg'u berilishi kerak bo'lgan jihatlardan biri – "g'oz" obrazidir. Bu qush shunchaki tabiat hodisasi emas, balki "ozodlik xabarchisi" va ruhning moddiylashgan shaklidir. Izzat Sultonning ta'limotiga ko'ra, badiiy asarda detal va ramzning uyg'unligi asar g'oyasini belgilovchi asosiy omillardan biridir³[3]. Dostonda ona – Tongyorug'ning o'zini g'ozga aylantirib, farzandini o'limdan qutqarib qolishi – mifologik va badiiy tasvirning o'zaro tutashuvidir.

Shuningdek, asardagi "Asqar tog'" va "Boysun-Qo'ng'iro't" makonlari – milliy birlik va qaytish nuqtasi sifatida namoyon bo'ladi. Yolg'iz Mergan va Manguhayot

¹ Usmon Azim. Tong otgan taraflarda. — Toshkent: Adabiyot, 2024.

² Naim Karimov. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: O'zbekiston, 2010.

³ Izzat Sul'ton. Adabiyot nazariyasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2005.

obrazlarining uchrashuvi – yangi hayot, yangi daraxt va o‘rmonning boshlanishi bo‘lib, kelajakka bo‘lgan ishonchni ifodalaydi. Ozod Sharafiddinov qayd etganidek, adabiyot – hayot darsi bo‘lib, u insonni doimo ezgulikka va o‘zligini anglashga chorlaydi [4].⁴

Xulosa qilib aytganda, Usmon Azimning "Tong otgan taraflarda" asari o‘zbek dramatik nasrining yorqin namunasi sifatida inson ruhiyati, milliy qadriyatlar va tarixiy davomiylik masalalarini badiiy yetuklik bilan yoritadi. Asar o‘quvchini nafaqat o‘tmishdagi fojeali sahifalar, balki kelajakdagi tiklanish va manguhayot g‘oyalari haqida mushohada yuritishga undaydi. Millatning yashab qolishi esa avlodlar o‘rtasidagi ma’naviy ko‘prikning mustahkamligiga bog‘liq ekanligi asar xulosasi sifatida namoyon bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

- 1.Usmon Azim. Tong otgan taraflarda. — Toshkent: Adabiyot, 2024.
- 2.Naim Karimov. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2010.
- 3.Izzat Sulton. Adabiyot nazariyasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2005.
- 4.Ozod Sharafiddinov. Adabiyot — hayot darsi. — Toshkent: Ma’naviyat, 2007.

⁴ Ozod Sharafiddinov. Adabiyot — hayot darsi. — Toshkent: Ma’naviyat, 2007.